

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀՈՒՐՆ ԵՐԿՆԻՑ

(Ն-Ի-Ը-Լ-Ի-Ն ԵՐԵՐ ԲԷ-ԷՆ Դ-Ե-Ն-Զ :)

Պ.

Նզդիպտոս, որ ի հասկաց շեկնեալ համակ՝ — զարտորէս
 Նըկարակերտս իբր ըզդորդ պըճնեալ՝ հանէր ի հանդէս,
 Նւ զգաշտորայս իւր, որ շար են զաշտաց,
 Նրացայտ աւտղ հարաւոյ, հիւսիսի ջուրք լայնատարր
 Սըրցին տիրող գոլ նըմս, սակայն անհոգ նա խընդայր
 Ի մջ այս ծովուց ըզնա մաշողաց:

Նըրեակ լերինք ձեռագործք երիւք անկեամբք արաստոյ
 Սըխին յերկինս ի հեռուստ, և զողանան ի տեսոյ
 Նամակ մոխրացան ըզ խարիսխս իւրեանց,
 Ի ծայրասուր գագաթանց մինչ յաւազոյն կոյտ դեղին՝
 Տակաւ տակաւ լայնացեալ դան ստոխձանք ահագին
 Ըս ի քայլ ոտից՝ ի չափ վեց ծըզեաց:

Պարանիտ կարմիր մարդառիւծ, աստուած՝ կանաչ ի կըճոյ
 Պահեն զնոսա, կոպք սոցա ոչ կափուցան ի շընչոյ
 Ի որ անապատաց մըրըրկին հընդէն,
 Նաւք լայնականջք՝ ապաստան դան ի հանդիստն երերուն,
 Նըսկայ քաղաք մի անդէն նըստեալ առ եզըր ծովուն՝
 Ի ջուր լուանայր զոտս իւր քարեղէն:

Լըսելի են մահաբեր անդ խորշակին մըռընչիւն,
 Նւ ըսպիտակ ընդ խըճօք զօղեալ կըայից վըրընջիւն,
 Յոյց վերայ նընջէ յաղթ կոկորդիլոս,
 Յօղ ծըրարին՝ զորշաղոյն միակ գըլուխք կոթողաց,
 Ի կոյս մըտից երկարէր խայտաճամուկ ի կըզգեաց
 Իբր ըզմորթ վագեր՝ Իեղինըն՝ Նեղոս:

Երփի-արքայն խոնարհէր: Չովն յանդորրի անմըռունչ
 Ըզ գունդն ոսկւոյ կենդանւոյ ցոլէր յիւրում հայելոջ,
 Օգչխարհն լուսատու և կեանք աշխարհիս:

Շառագունեալ յերկնից ծոց, ի մէջ հրաշէկ մրկանանց,
Իբրեւ զարքայս մըտերիմս՝ հանդէպ եկեալ իրերաց՝
Արրկին թուէին լինել արփենիս:

«Ո՞ր առից ըզկայ», անդ եհարց դարձեալ ամպրոպն ահաւոր,
— «Ի՞նչդրեսջիր» ասաց ձայն մի, յոր հարաւ զգողանի Թաբօր:

Ե.

Եւազ, դարձեալ աւազ համակ,
Խոր անապատ, խաւար անդունդ,
Միշտ անըսպառ, յանհուն քանակ:
Եյս բարձ մըռայլ վրիժուց է թունդ,
Չէ աստ հաստատ իրիք տեղին,
Եյս աւազոյ լերինք դեղին
Մինչդեռ շինէ մըրրիկ՝ լուղին,
Իբրեւ զալիս զան զունդ ի զունդ:
Պայրքս այսոքիկ նուիրակունք
Խռովին երբեմն յազմուկ դըժեւայ՝
Մինչ անցանել զան կարաւանք
Ի Սոփերայ կամ ի Մեմբրեայ:
Եկըն դիտէ զհետըս խըմբին
Որ ի ծրփանս անդ ջերմագին
Մերթ տատանեալ և մերթ կըծկին,
Իբրեւ զերկայն օձ մարմարեայ:

Ըստուծոյ են այս մենավայր
Եւ անապատ աղօտ տըխուր,
Պընէ սոցա սահման և ծայր,
Պիտէ սոցին ըզմէջն և ուր:
Յանդ մառախուղ ինչ առկալսի
Օտվոյս վերայ՝ որ յար ծընի,
Եւ ի ծոցոյն ժայթքեալ բըղխի
Մոխիր հրեղէն որպէս փըրփուր:

«Փոխե՞լ պարտ իցէ զանապատս ի լիճ», ամպրոպ ձայն երարձ,
«Յառաջեա», ասաց այլ ձայն լըսելի յերկնից ի բարձանց:

Որպէս խուժ ինչ անհեղեղ կանգնեալ յայիս երերուն.

Եմբարտակաց ընդարձակ զինչ կոյտ՝ ահա Լաբերոն

Տըխուր, համակեալ ի սուգ և յաւեր:

Մահկանացուաց չըքոտեաց զարմանաչէն յիշատակ,

Խափանէր նա ի հեռուստ ըզլուսնոյն շող ըսպիտակ,

Ի քառեակ լերանց՝ արկեալ զիւրն ըստուեր:

Ի խոր տեղիս սուգանէր այս կործանեալ ձեռագործ.

Եւ յոյգք հողմոց ըմբռնեալք ի մէջ լայնչի իւր ձեղնոց.

Նորանըջան իմն հընչէին դաշնակ:

Ի շրջակայս մարդկան ցեղ խըռնէր երբեմն ի ժըխոր.

Լաբերոնի կայր յօր ինչ յերկրի մերոյ գունդ բոլոր

Օանհուն մանուածոյ խարսխել բոլորակ:

Մինչ ի զենիթ ամբառնալ աստիճանացն էր տակաւ,

Ի իրինք բարձունք ամենայն չէին այլ ինչ առ նովաւ,

Լայց սալաքար մի արաստոյն կողմանց:

Նոր գագաթունք՝ որք և զայս յիւրեանց կրէին ի կատար՝

Ի տես աչաց անյուսից դիզանային անդադար

Ի զըլուխն հըսկայ՝ ըստ ձեռոյ բըրգանց:

Սանաչագոյն տիտեռունք և հոյլք վիթխար վիշապաց,

Ի տես՝ մանունք քան մողէսք՝ ի մէջ ծերպից պարըսպաց

Ընդ յաղթ կոյտ քարանց ի սող սահէին:

Երմաւենիք վարսագեղք՝ — ըսկայ արձանք՝ աննըճմարք

Եռ նորին լայն սահմանօք՝ բըրգանց հանդէպ զեղապարք՝

Ի ներքուստ՝ խոտոց փունջ ինչ թուէին:

Ենցանէին փիղք որմոցն ընդ պատառուած լայն ահեղ,

Խաւարամած ընդ իւր սեամբք աճէր անտառ փառահեղ.

Եւ սեանց բազմութիւն՝ անթիւ և ամբաւ:

Ելլ և արծուեաց աշխէտից և անգեղաց մեծաց պար՝

Լացեալ ի սրահըս նորա ցայգ և ցերեկ առեալ պար

Ըրջէին, որպէս զանհուն փեթակաւ:

— Եւարտե՞լ արդեօք պարտ է զայս. — ամպրոպն հարց ի մեծ բարբառ.

— Յառաջ. — Ո՛ւր ուրեմն, Տէր, նա ձայն կըրկնեաց, վարես զիս իսպառ.:

Ի

Եւ հա քաղաքք երկու անձե անձանօք
 Յարկաց ի յարկս վերամբարձեալ վերին յօդ:
 Ուր պարզէին ի քուն ընդ խոր զիշերայն,
 Ըստուածք նոցին, բընակք, աղմուկ, կառք համայն:
 Երկեակ էին այն քորք նընջեալ ի դաշտին:
 Թանայր զբրբգունսն շող լուսնոյն տըխրազին,
 Երեւէին ի թոհ և բոհ յայն խաւար
 Սիւնք լայնանիստք, սանդուխք, բաղում ջրամբար,
 Եւ լայն խոյակք. գային ապա խումբ անգեղ
 Փըղաց ի կձոյ, կրեւաց զըմբէթ ինչ ահեղ,
 Կանգուն արձանք, հրէշք խառնածինք ի կայտիս,
 Օւռուն, սողուն, հարեալք յապուշ և յակձիւ,
 Կախեալ պարտէզք լի ի ծաղկանց, կամարաց,
 Մառք սեւագոյնք ի վէտս հակեալք սահանաց,
 Մեհեանք, յորոց պըճեալ յատակս աղիւսեայ
 Նրստին հարիւր կուռք ցըլազլուխք յասպիսեայ,
 Միակըտուր ձեղունք սրահից մեծադէմ,
 Յորում թերափք ինիստ բոլոր դէմ ընդ դէմ,
 Ոչինչ ի վեր վիթխար ըզզլուխն ամբարձեալ,
 Յանգ նըստէին, ձեռամբքն ի ծունկսն յեցեալ:
 Սանդուխք, պալատք և ճանապարհք այս խաւար,
 Յորում համակ ի տես գային դէմք օտարան
 Կամուրջ, ջրմուղ, կամարք, բրբգունք բոլորչի
 Խոր մանուածովքն հարկանէին զակն յահի:
 Երեւէին զինչ հրրուանդանք՝ յերկնից ծոց
 Ընդ ըստուերաց՝ մըխեալ այս կոյտք շինուածոց,
 Կոյտ ահազին առադաստեալ մըթութեանց: —
 Եւ հորիզոնն երկինք ի բոց աստեղաց
 Եղէր զինչ սեաւ ասեղնագործ՝ հրաբորբոք
 Դարեանդաց լայնից ընդ բիւր կամարոք:
 Ոչ զըթոխոց քաղաքք, և իւր զոհարանք,
 Ուր նիւթէին ընդ միշտ հաճոյք զիւականք:
 Յարկս ամենայն պիղծ խորհրդոց լի մըթերք
 Եղանդէին զերկիր որպէս երկու վերք:
 Սակայն նընջէր համայն. հազիւ լոյս տըխուր
 Ի հրապարակս անդ խընջոյից վերջին հուր —

Շուայտութեանց կայծք առկայծեալ դամբարաց —
 Դեռ փայլէին հանդէպ երկուց քաղաքաց:
 Որմոցն անկիւնք շողեալք դալուկ ի լուսնոյն՝
 Յըցուեալ յըստուեր՝ կամ խաղային ջուրք ցոլուն:
 Խերեւս ի դաշտս էին խառնակ լռելի:
 Խօսից յիրեարս խառնիլ, հեղձուլ համբուրի,
 Եւ՝ քաղաքացն երկուց տուրնջեանն ի լուսոյ
 Պարտասելոց՝ մոլի հըծծանք ըզսիրոյ:
 Եւ հողմ՝ շընչեալ ընդ թրղենեօք վարսաւոր՝
 Մըլեհալ զիմէր ի Սողոմայ ի Պոմոր:

Եստէն ահա՝ ուր ամպրոպ թըխպցորդ մինչդեռ հասեալ կայր՝
 Յերկնից ի բարձանց ձայն ահեղ տա նա կոչեաց, Սա այն վայր:

Բ.

Եւ ծայթեանց ամպրոպ:
 Կը բոցն հըրաբորբ
 Բաց զիւրն որովայն
 Օհնչ վեհ, և հոփն
 Շիթք ծրծրմային
 Խարխուլ յարկս համայն:
 Հեղու զղողողջուն
 Լոյսն համակ արիւն
 Ճերմակ ի քիւս լայն:

Սողոմ և Պոմոր,
 Յի՞նչ զըմբէթ հրաւոր
 Մաճկին ձեր որմունք,
 Ըմպրոպին հրափառ՝
 Ի ձեզ, ազգ թըշուառ,
 Լուծան մրկանունք,
 Յերախաց իւր լայն
 Ի ձեր գլուխ միայն
 Շընչին կայծակունք:

Օարթչի ազգն այն հեղ,
 Ար նընջեացն յերեկ

— Ես դապեմ քեզ քանի որ քեզ հետ եմ խոսում։

Անգէլ տ' յԱստուծոյ։

Պարսապ մեծ, քանդին,

Պարս, հազար բաղինին

Լիստանց ի ցրեցոյ։

Լու ամբոխն ածէ։

Յոր կոյս յառաջէ,

Հանդէպ գետ բոցոյ։

Բրդանցն ի վերայ—

Պոռ յարձանս քարեայ

Խարխուլ և նրկուն—

Յըստուներն՝ ողնկարք

Օւռնան անհամարք։

Պեռ նընջեալք ի քուն։

Սորսորեն այսպէս

Մըջեւնք սեւտեա

Յորմ՝ հազիւ կանգուն։

Խուսել մնրթ իցէ,

Յայս բուռն անձրեւէ։

— Ողջ ծախի յաստիս։

Հուր բաղիւէ շանթէ։

Օկամուրջսն քանդէ։

Պեղէ զհարթ տանիս։

Զաղիւէ՝ դիմահար

Ընդ գորշ սալաքար։

Օխուր կարմիր շանթիս։

Ընդ մէն մի շանթիւք

Ընէ և ողիւսիւք

Հուրն հըզօր հոսի։

Ը իկնեալ և յըստակ

Ընթանայ արագ

Քան զանսանձ ըզձի։

Զաղիսն կուռք նրկուն,

Որ ի բոց լընուն

Ձեռս իւրեանց պղնձի։

Արտայ ուժգինս

Բնկա՛ւ զաւր աղգին

Բըրգունս արծաթիս:

Եւեացն հրաշէկ ծով:

Յօղեալ ծըծըմբով

Արպէս ի խեցիս

Բաղմերանգ կոփւոյց—

Յաւերս պարբնպաց

Հեղու հըրատիս:

Հալէ մամից պէս

Օպորփիւր, զսկատես—

Վարինս դամբանաց:

Շամփրէ որպէս ծառ

Օմարմարեայն վիթխար—

Բզնաբոյն չաստուած:

Բորբորին իյոյդ

Օերթ ջահք մեծալոյս

Մէն մի յարձանաց:

Օուր ոմանք քըրմաց

Եծին զղիս իւրեանց

Ի բարձուէ ի վայր:

Օուր ըսփուէ արքայ

Օծըմբոցն ի վերայ

Վառն արծաթածայր:

Տաճարքն ողողին

Յալեացն, յոր հային

Ի հոսանս հրազայր:

Ի բացեայն լուղի

Պալատ, ձայն ուստի

Պոչէ հիքաղոյն:

Մաշնն ալիք վառ

Պողոկեկին զհաշկատ:

Որ յերեւո հըրոյն

Ի թրխի և ծըխայ:

Սուզանի ապայ

Պաղ սառանց հանդոյն:

Պայ բըրմացըն պես
Խուսմն ուստի խոյս ետ —
Յեզըր բորբ և վառ:
Խոյրն հանգոյն աջհի
Յանկարծ հըրդեհի:
Տըժգոյն անբարբառ
Չեռքն ի շորթեղն զայն
Ի գլուխ իւր մածան
Ի այրին բոցավառ:

Ամբոխն, արք, կանայք
Փախչին. բոց համակ
Խընու գաշս ամեն:
Ալիքն հըրայրեաց
Մեռեալ քաղաքաց
Ըզըրուհսըն պահեն:
Եւ խուժանն յարգել*)
Սարժէ տեսանել
Յերկինս ըզ գեհեն:

Փ.

Աւանդի թէ յայնժամ, — որպէս խոսն պատժոց
Բանդին ընդ որմն յոտն ի մատին կապեալ դք ծեր —
Տեսաւ Բաբէլ, ոճրոյն հաղորդ եղեռնագործ
Որ ըստ լերինս հորիզոնին ակն անդ յածէր:
Լուաւ դարձեալ, մինչ կատարէրն ահեղ խորհուրդ՝
Լըցեալ զաշխարհ համակ ի դող՝ դրոյդ ահագին,
Եյնչափ սաստիկ, զի սաքսեցոյց ի քաղաքին
Ըզհամրն իսկ որ ընդ երկրաւ կեայ ժողովուրդ:

Փ.

Պոտորեաց հուրն անխընայ, մահապարտացն և ոչ դք
Խուսել կարաց ըստ պարիսպն համակ կրացեալ հրաբուրբոք,
Եւլ ոմն ամբառնայր ձեռս արիւնահեղ:

(*) Ինչ յարգելանին:

Իսկ այլք ապուշ, սրբտա՛հար, զուլամբ փարեալ ըզմիմեանց

Յողջոյն յեաին՝ այլ ցրեկեր հարցանէին, որ Աստուած

Ի քաղաքս խրեանց զայն հրարուիս եհեղ:

Քուր խընդրէին ապաստան ընդայն ձեղնովքն ի կրճոյ՝

Հանդէպ հրրոյն կենդանւոյ, հանդէպ հրրոյն Աստուծոյ:

Որ գիտէ ընկձել զոր եղջիւր ածէն:

Պոչն ըզդիսն յապաւէն, այլ ըզհամերսն հարկանէր

Հուրն ծախիչ, որ զնոցին զարաստոյ զաչսն հալէր

Յանկարծ՝ արտասուօք յիւրոյ ի խանձէն:

Թաղեալ այսպէս համօրէն կորեան ընդ սեան յորձանօք

Մարդիկ հանդերձ քաղաքաւ, արօտք հանդերձ ախօտք:

Ըզդաշտսն մըռայլ Տէր ի հուր ծախեաց:

Եւ ոչ մընաց ինչ կենդան արմատաքանց հէզ ազգին.

Եյլ հողմ օտար ըզտեղեան շընչեալ գիշերն զայն ուժգին

Քկերպարան լերանցն և ըզձե փոխեաց:

ՓԸ.

Երմաւենւոյն ածելոյ արդ յափափայս անդ նորին

Պեղնեալ տերեքն են՝ Լ արմատք գօսացեալ վառ յայերին:

Եւ իբր հայելի անցելոցն հընոց

Տարածանի ի վերայ աւերակաց լոյծ յաճին—

Ենհետ մատնեալն ի կորուստ քաղաքաց՝ լիճ պաղպաջուն:

Որ ծըխի յաւէտ իբրեւ ըզհընոց:

Քարգմ. ի Գաղղիականէ

ՄՏԵՓԱՆՈՍ ՄԱՆՔԱՍԵԱՆ.

